

בן חזריז

סיפורו של אסיר ציון
בדרך הביתה

הרב יוסף מנדלביץ

ספריית בית אל

תוכן העניינים

הקדמה	11
א מזדונות של גויים לזכויות של עם ישראל	15
ב ממעמקים קראתיך הי'	27
ג חג הפסח	41
ד שבת היום להי'	59
ה קדושים תהיו	77
ו ניסי חנוכה	93
ז הגאולה	115

הקדמה

נולדתי במוצאי-שבת "נחמו", זמן שבו על פי המסורת היהודית נולד המשיח. בינתיים לא נראה שזה אני... אבל מובא בתלמוד שהמשיח עוסק בקיבוץ גלויות, ולכך אני שותף מלא!

ברור, אם כן, שלא צריך לחפש הסבר עמוק מדוע מלידתי הנני קשור לענייני שמים. אין זה רק בגלל שהושלכתי לכלא הרוסי על ניסיון חטיפת המטוס. ישנם אנשים הבוחנים את המתרחש בחייהם בעיני החומר, ויש כאלו שמתבוננים בעיני הרוח. אצל האחרונים קורה לא פעם שבמצבים לא קלים שנקלעו אליהם בחייהם, הם חשים גם את הממד ש'מעל'.

את הספר הראשון שלי "מבצע חתונה" כתבתי מיד אחרי שחרורי מהכלא הרוסי, בו הייתי כלוא כמעט 11 שנה. לכן ספר זה היה בבחינת יומנו של אסיר. אמנם גם בו ניתן להרגיש את הממד האלוקי. עצם הכוונה לעלות למטוס כדי לחיות או למות למען המולדת, מהווה חוויה רוחנית עמוקה.

תהיתי אז: "האם זכיתי להיות חלק מההיסטוריה של עם ישראל?"

לא הרגשתי פחד אלא שמחת מסירות נפש למען הכלל.

לנסים שונים זכיתי בחיי. נסים רבים מהם אי-אפשר להסביר בהגיון. לכן אין פלא שתחושת הצד הניסי כל-כך חדורה בי.

שחרור ניסי מהכלא... כל נאשמי משפט המטוס השתחררו בפסח 1978, ורק אני נותרתי לבדי במחנה הכפיה הרוסי, למרות שדווקא אסירים

'כבדים' שבתחילה נגזר עליהם עונש מוות, דימשיץ וקונצוב, כבר ישבו בבתי-קפה בתל-אביב.

ופתאום - כעבור שנתיים, בחג הפורים, מגרשים אותי היישר מהכלא לארץ-ישראל, ומשם - לזרועותיו הפתוחות של הנשיא רייגן בבית הלבן. עברו שנים, התחתנתי, למדתי ועבדתי, אך מראות העבר לא עומעמו, אלא להפך, התחדדו וקבלו עומק ומשמעות בלתי רגילים.

אין זה רק בגלל שהרבייתי ללמוד תורה בישיבות והוסמכתי לרבנות, אלא בזכות ההמשך - שגם בחיי כאן בארץ-ישראל שרשרת הנסים לא פסקה, ואף קיבלה צורה מושלמת ומכוונת.

לכן הרגשתי צורך להציג בפני עם ישראל את הראייה המחודשת שלי לגבי מה שהתרחש.

עם ישראל הוא עם שחי את ההיסטוריה שלו. רק עם ישראל תפס בצורה כל-כך מיוחדת את משמעות לימוד ההיסטוריה, עד שמקצוע זה מופיע בתורה כמצוה - "בינו שנות דור ודור" (דברים, פרשת האזינו). כשלומדים את ההיסטוריה של עם ישראל מגלים את האמונה באלוקי ישראל.

כך הפך ספרי החדש מתיאור חוויות לספר אמונה.

כדי שהקריאה בספר תהיה נוחה, חילקתיו לנושאים: אוסף סיפורים קצרים על השבת, איך חגגתי בכלא רוסי את חג הגאולה - חג הפסח, חנוכה ועוד. חלוקה זו נועדה לאפשר לכל אחד למצוא את הסיפורים המתאימים בזמנים השונים.

כך, למשל, יש אפשרות לקרוא בסעודת שבת סיפורים על שבת בכלא, מה שיכול להוסיף נופך וחוויה מיוחדת לשולחן השבת. ובוודאי - בפסח. לי פשוט לקיים מצות הגדת הפסח, ש"חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". אצלי זה לא "כאילו", אלא ממש... בעזרת סיפורי האמיתי יכול אדם להזדהות עם סיפור יציאת מצרים של יוסף מנדלביץ' שגר כאן, על ידך, בשכונה הסמוכה.

הייתי יכול לקרוא לספרי "אגדת יציאת מצרים בימינו". הסיפור שלי הינו החיים עצמם. ביציאה מהגלות יש הרבה מאוד סבל, הרבה צער, וזהו חלק בלתי נפרד מהאמת.

ועוד - משמעותה של חרות אינה רק לחיות בארץ ישראל חיים יהודים. אדם צריך להשתחרר מדעות קדומות שנטבעו בו, וגם להיות פתוח להמשיך לחפש את עצמו. לכן בספרי זה אני מקדיש תשומת לב רבה לעבודה עצמית, לא רק לחפש את הזהות היהודית שלך, אלא גם לדעת להתגבר על החולשות והיצרים.

באחד הסיפורים אני מספר איך התגברתי על הרגשת הרעב. כאשר הייתי בצינוק נתנו לי מעט מאוד לחם לאכול, וחשתי השפלה בכך שאני רעב, רוצה עוד אוכל, ואין נותנים לי. החלטתי אז שברצוני החופשי אוכל פחות ממה שנותנים לי, ובהחלטה זו השתחררתי מהצורך להיות תלוי בחסדי אחרים. אני אוכל כמה שאני רוצה, ואני רוצה לאכול פחות ממה שהסוהרים נותנים לי.

כאשר האסירים האחרים ראו שאינני תלוי בענייני חומר, מינו אותי להיות "זקן התא", אדם המחלק אוכל בין האסירים ודואג לשמור על מערכת יחסים תקינה בין יושבי התא.

עכשיו הייתה לי אחריות לא רק על עצמי אלא גם על אנשים אחרים. סיפורים אלה אהובים עלי ביותר - איך מלוחם חרות ישראל ידעתי להפוך ליוסף, שבכלא מצרים השתדל עבור כל האסירים וכולם אהבו אותו.

כך, ברגע שזכיתי באהדתם של אסירים אחרים, ידעתי שהפכתי באמת להיות "בן חורין". שכן, גם בכלא יכול להיות אדם בן חורין, ולהפך, בעולם ה'חופשי' עלול הוא להיות עבד לחולשותיו ויצריו.

אם לסכם את תוכן ספרי, אפשר לומר שזהו ספר לימוד לדור החדש - איך להיות יהודי, איך להיות בן אדם.

מזדונות של גויים לזכויות של עם ישראל

1 | זדונות נעשות זכויות

חז"ל לימדו שחוזר בתשובה מאהבה, זדונות נעשות לו זכויות.

חזרתי לעמי ולמולדתי מכוח אהבת התורה העם והארץ. לא היו לי זדונות. הזדונות היו של הרשעים שזדו על עם ישראל בכלל ועל משפחתי בפרט, אך גם אלו הפכו לזכויות. השאלה - איך אתה מתייחס לארועים הקשים שמתרחשים בחיך.

עוד בילדותי אבי, משה בן אהרון, נעצר, ואמי, חיה יינטע בת נחמיה יוסף, הלכה לעולמה. לכן כבר מגיל 16 הייתי צריך ללכת לעבוד במפעל. דווקא בבית הספר, שאליו הלכתי אחרי העבודה במפעל, פגשתי חברים יהודים שיחד הקמנו ארגון להצלת עם ישראל. משם צמח הניסיון להשתלט על מטוס סובייטי כדי לפרוץ ליהודים את הדרך לארץ ישראל. ואז, אחרי המעצר, בכלא, כשאני מאויים בגזר-דין מוות, קבלתי את החלטה להתחזק בעבודת ה'.

הייתי מעדיף שאבי לא יעצר ואמי תישאר בחיים, אך לא כך קרה. ובכל זאת, מעז יצא מתוק. עם ישראל חי!

2 | זכות אבות

כל מה שארע לי בחיי קרה מכוח השגחה כללית ומכוח השגחה פרטית. אני שואל את עצמי לא פעם מדוע דווקא בחלקי נפלו נסים אלה. כנראה בזכות אבותיי, והאחרון בהם - אבי-מורי, רבי משה בן אהרן.

בימי הכיבוש הסובייטי עבד אבי בעיריית דווינסק שבלטביה. דווינסק הייתה עיר ואם בישראל, ממנה יצאו גדולי תורה, ובהם הרב מאיר שמחה מדווינסק, בעל 'משך חכמה' על התורה, והגאון מרוגצ'וב, הרב יוסף רוזין. תפקידו של אבא בעירייה היה למצוא פתרונות דיור למשפחות נזקקות. למעשה הוטל עליו להכניס לוילות ולבתים פרטיים של אנשים אמידים משפחות שגרו בדוחק, וכך לדחוק את רגליהם של דייריהם החוקיים.

פעם קיבל אבא פקודה להעביר משפחה ענייה לדירה מרווחת יותר. כאשר הגיע למקום גילה שאנשי העירייה הסובייטית מתכוונים, באמתלה של מתן פתרון דיור לעניים, להוציא מדירתה את משפחתו של הרב מאיר שמחה מדווינסק, שהוא עצמו נפטר הרבה קודם. לפגוע במשפחה של גדול בישראל? לא! אבא סרב פקודה, למרות שידע היטב כמה יכעיס בזה את הגויים שונאי התורה. משפחת הרב מאיר שמחה נשארה במקומה.

סמוך למעשה זה הגיעו הגרמנים ימ"ש לפאתי דווינסק. היהודים לא ידעו מה מחכה להם, ולא רצו לעזוב את הבית ולהימלט. הם נשארו ונדונו לטבח נורא.

אך אבי ז"ל ידע שבגלל היותו עובד עירייה סובייטית לא יחמלו עליו הגרמנים, ולפניו הייתה דרך אחת - להימלט. ממש מן השמים נמצאו בעירייה שתי עגלות סוסים. בעגלה אחת נסעו אבא, אמא

ואחותי הגדולה רחל ע"ה. בעגלה שניה - אחות אמי, פייסה דבורה,
עם בניה.

לפחות חלק ממשפחתי ניצל.

רצתה ההשגחה העליונה לזכות את אבי פעמיים. מדוע דווקא
אבא ומדוע דווקא פעמיים? לא ברור לי, אך עובדה היא שכאשר
הייתי כבר נער, נשלח לגור אצלנו בבית ד"ר מנחם גורדין הי"ו, בנה
הקטן של דודה פסיה. הבן הצעיר הזה, שהיה כבר איש מבוגר, קרב
אותי לתורה ולאהבת ארץ ישראל.

כך, בזכות הרב מאיר שמחה מדווינסקי זי"ע, הגעתי לתורה,
למצוות ולארץ ישראל.

3 | הקדיש

אני אומר על עצמי שאני 'יהודי של פסח', בגלל שכל ההיסטוריה שלי קשורה ל'יציאת מצרים' החדשה, מברית המועצות.

אני קורא לעצמי 'יהודי של חנוכה', בגלל שבפעם הראשונה שהדלקתי נרות חנוכה הייתי בגיל בר מצוה. הנרות הללו ספרו לי שצריך להילחם נגד ההתבוללות.

אני מכנה את עצמי 'יהודי של פורים', בגלל שיצאתי מגולג לגאולה, לארץ-ישראל, בחג הפורים.

ואני קורא לעצמי 'יהודי של השואה'. התחברתי לעם ישראל בעבודות משותפות של הנוער היהודי במקום הטבח הנוראי של יהודים בריגה בימי השואה. על קבריהם של קורבנות השואה אמרו קדיש קרוביהם ששרדו.

אבל בפעם הראשונה שמעתי את הקדיש על קברה של אמי חיה-ינטע בת נחמיה יוסף ע"ה. המשטר הסובייטי האכזרי רצח אותה. היא עזבה אותנו, כשהייתי בן עשר.

ילד נחנק מדמעות, עומד בבית קברות יהודי על יד קברה של אמו ושומע את מילות הקדיש. צלילים אלה חדרו עמוק-עמוק לנשמתו. הניגון והצליל של תפילה מיוחדת זו הכילו בתוכם את יגון האבידה. הצלילים עלו למעלה, לעולמות הלא-ידועים, העליונים. הייתי מוקסם מהקדיש, הוא היה נשמע כמו שיר יגון של כלל ישראל על אלפיים שנות גלות.

אז נדרתי לעצמי: שכשאגדל אלמד ואדע להגיד את הקדיש.

כך נהייתי 'יהודי של קדיש'.

במחתרת, כשרק למדתי עברית, כבר ידעתי להגיד קדיש בעל-

פה. התחלתי ללכת לבית-הכנסת בריגה. החלטה זו, של בחור צעיר בברה"מ, ללכת לבית-הכנסת - הייתה מעשה נועז. בני גילי אמרו עלי שאני פנאטי. לא הייתי פנאטי, אבל שמתי לי למטרה להגיע לבית-כנסת וללמוד להתפלל. בבית-הכנסת שוב שמעתי קדיש. לא כל-כך הבנתי למה אומרים קדיש כשלא עומדים ליד קבר, אבל שמתי לב, שבסוף תפילת שחרית אומרים פעמים רבות את הקדיש, ואף מסיימים בו את התפילה. הגעתי למסקנה שאחרי כל דבר שבקדושה אומרים קדיש.

כמובן, זו לא הייתה הבנה נכונה, אבל לא היה מי שיוכל להסביר לי את משמעות התפילה. לבית-הכנסת הגיעו אנשים זקנים שעברו על החוק הסובייטי, שכן על פי החוק מי שלימד יהדות היה מסתכן בחמש שנות ישיבה בכלא. אולי במסקנה שהגעתי אליה, שדבר טוב מסיימים באמירת קדיש, היה משהו מן האמת.

כאשר ישבתי בכלא "צ'יסטופול", 'גרת' בשכנות לנתן שרנסקי. הייתה לנו אפשרות לדבר דרך 'טלפון' של האסירים - צינורות ביוב שחברו בין האסלות שבתאים.

על קשר מיוחד זה אספר בהזדמנות אחרת.

יום אחד שמעתי ב'טלפון' את קולו החנוק של אנטולי (כך קראו לו לפני שעלה ארצה): "יוסף, אבא שלי נפטר". הרגשתי בלבי צער עמוק. איך אוכל לעזור לחברי? ולפתע - ידעתי! אשלח לו את הקדיש! מיד כתבתי את מילות הקדיש על פתק ולקחתי איתי ל'טיול'. יש כאן צורך בהסבר: היה לנו סווג של "אסיר בטחוני מסוכן ביותר", ולכן לא התירו לנו לצאת יחד, מה שהתאפשר לאסירים הרגילים. חצר הטיולים הייתה מחולקת למשולשים, וביניהם היו מחיצות, שמטרתן הייתה שלא נוכל לראות אחד עם השני. אבל האסיר תמיד יותר חכם מהסוהר... ברוסיה הפרימיטיבית המחיצות היו מקרשי

עץ, ובקרשים היו חורים. מעלינו הייתה רשת כדי שלא נוכל לזרוק מכתבים זה לזה. מעל כל ה'מפלצת' הזאת הסתובבו הסוהרים ופקחו עלינו. לכאורה אין שום אפשרות להעביר את ה"קדיש". אבל הייתה לי תכנית. עשיתי מה"קדיש" שלי כדור נייר קטן וקיוויתי להצליח לזרוק את הקדיש למעלה, בחלל שבין הרשתות. הרשת הייתה צרה מאוד והסיכוי לקלוע, באופן שהכדור הקטן יעבור מהצד שלי לצד של שרנסקי, היה קלוש מאוד. בכל אופן, התקווה מחממת את הלב.

כל פעם שהיו מוציאים אותי ל'טיול', מיד הייתי לוחש לכוון ה'חצר' הסמוכה: "מי כאן?", ואם היה זה אנטולי, הייתי לוחש: "תתכונן, אני מעביר אליך תפילת 'קדיש'". הוא היה דרוך שלא לפספס את ה'משלוח' - "אני זורק!"

הכל היה נגדי... הרשת הצרה שבקושי אפשר לקלוע בין רשת לרשת, למעלה הסתובבו שוטרים ופקחו עיניהם כדי למנוע בדיוק את מה שרציתי לבצע. חכיתי שהשוטר יגיע עד למקום שהייתי, וברגע שהיה הופך פניו כדי לחזור, הייתי מנסה לזרוק ולקלוע את הכדור.

כך היה פעם אחרי פעם. "אני זורק!" לא הצלחתי. עוד יום. זורק, שוב לא הצלחתי. ה'שבעה' שלו כבר מתקרבים לסיומם, ועדיין לא הצלחתי להעביר את ה"קדיש".

הייתי קרוב לייאוש.

יום אחרון. "אני זורק!" ופתאום אני שומע את קולו של אנטולי: "קיבלתי!"

אני לא זוכר יום שבו הייתי כל-כך שמח... חזרתי לתא ובכיתי מההתרגשות. עזרתי לחבר!

הגיע היום וגם אבי נפטר. הוא היה מאוד חולה. הרופאים אמרו לו

שאולי רק בארץ הרופאים יוכלו להציל אותו. אבל אבא סירב לעזוב את ברה"מ. "כל זמן שבני בכלא, אינני עוזב אותו". הקריב את חייו למעני...

כמו שנאמר על יוסף ובנימין בספר בראשית: "ונפשו קשורה בנפשו".

לבו לא עמד לו, והוא הלך לעולמו. אבי נפטר בערב צום י"ז בתמוז. אבל אנשי הקג"ב המרשעים לא מסרו לי את הידיעה עד ט' באב...

ממילא הייתי בצום לזכר החורבן. ידעתי שקדיש אומרים רק במניין של עשרה. בתא לא היה מניין. ישבו איתי שישה אנשים - אוקראינים, ארמנים, רוסים. אבל בכל זאת אמרתי קדיש. צירפתי לצער שלי את צער קורבנות המרד הגדול בזמן החורבן ואת כל בני משפחתי שנרצחו בשואה.

היו שם הרבה יותר ממניין. דברתי אליהם והם ענו לי.
"יתגדל ויתקדש שמה רבה".

4 | ההצהרה

יומיים לפני היציאה לפעולה, נודע לי שהמתנגדים לפעולתנו רוצים לטשטש את האופי היהודי של המבצע. לשם כך צרפו לקבוצה שלנו שני לא-יהודים. הייתי המום ממעשה זדוני כזה. ואז עלה הרעיון להכין מכתב, מעין הצהרה, שתסביר את המטרה האמתית שלנו - להביא גאולה לעם ישראל היושב ברוסיה, ובמקרה שנעצר או ניהרג, עם ישראל יידע מה הייתה מטרתנו במה שעשינו.

כך נולדה הצהרה זו -

הצהרה

"הוי, הוי ונסו מארץ צפון... הוי ציון המלטי..."

זכריה, ב, י-י"א

אנחנו, עשרה יהודים המתגוררים בשטחה של ברה"מ, נחשים לעשות צעד נועז כדי לעזוב מדינה זו. לא נתחנן יותר בפני השלטונות הרוסיים שיתירו לנו לעזוב את מדינתם!

אנחנו בשר מבשרם של אותם מאות אלפי יהודים שמצהירים כבר במשך עשרות שנים על רצונם לעלות לארץ-ישראל! למרות הבקשות החוזרות ונשנות, השלטונות הרוסיים מסרבים להכיר בזכותנו הבסיסית הזאת.

סירובם של השלטונות להרשות לנו לעזוב את מדינתם מהווה עבירה חמורה על החוק הבינלאומי. זוהי זכות אנושית בסיסית. השלטונות הסובייטים מודעים היטב לכך שהם פועלים גם בניגוד לחוקה שלהם. עם כל זאת, במצח נחושה הם ממציאים תירוצים שונים ומשונים כדי למנוע מאתנו את העלייה לישראל.

בעקשנות ובחוצפה מודיעים לנו פקידי השלטון שלעולם לא נראה את ישראל ושנרקב ברוסיה.

כל יהודי שהצהיר על רצונו לעלות לארץ הופלה לרעה, נרדף, ורבים מושלכים לבתי כלא. מתייחסים למיעוט היהודי ברוסיה כאל נטע זר. כידוע, בימי סטלין עמדה הקהילה היהודית בסכנת השמדה. אמנם הרודנות הסטליניסטית חלפה מהעולם, אבל סכנת ההשמדה עדיין מרחפת באוויר. גם במקרה הטוב נגזר עלינו להיעלם כעם תחת מכבש ההתבוללות בכפייה.

השלטונות הסובייטים מצהירים שהם קרובים ל"פתרון הסופי של בעיית היהודים". ההצהרות הללו מעוררות צחוק. אין לאל ידם לפתור את "בעיית היהודים" על-ידי אנטישמיות, הפליה והתבוללות באונס. לא להם לחרוץ את גורלנו. הפתרון האחד והיחיד שלנו - לחזור לארץ מולדתנו, היא ארץ-ישראל.

אנחנו פונים לאומות המאוחדות, לכל העמים החופשיים: עליכם לשים קץ ליחס תת-אנושי לבני עמנו, אחרת אין לכם כל זכות לדבר בשם ההומניות!

לצערנו למדנו על בשרנו מהי אדישות העולם, שעמד בשוויון נפש מול דם עמנו שנשפך.

אנחנו פונים ליהודים בכל העולם כולו: חובה עליכם לעשות כל מאמץ אפשרי להצלת היהודים בברה"מ. בידכם גורלנו - לשרוד או להיעלם!

אנחנו צמאי חופש ורוצים להנות מכל הטוב שמקנה העולם המודרני. אתם הנהנים מטוב זה, חייבים להשתמש בכל האמצעים של חברה חופשית כדי להגן על זכויותינו הטבעיות. כל עוד נמנע מאתנו להיות בישראל, עליכם לבנות את ביתנו

היהודי ולמלא את מקומו החסר.

נ.ב. אחי, בבקשה, אם לא נצליח במשימתנו, קרובי משפחותינו יהיו חשופים לרדיפות השלטון האכזרי. אנא, דאגו לבני משפחותינו, הגנו עליהם!

נ.ב. אנחנו חייבים להדגיש שפעולתנו לא מהווה סכנה לשום אדם. אין במטוס נוסעים חוץ מקבוצתנו הנחלצת להצלת העם.

על החתום:

יוסף מנדלביץ'
אדוארד קוזנצוב
דימשיץ מרק
זלמנסון ישראל
זלמנסון זאב-וולף
זלמנסון סילבה
מרי מנדלביץ-חנוך
אריה חנוך
אנטולי אלטמן
בוריס פנסון

5 | ביום חתונתי וביום שמחת ליבי

המדרש אומר שהפסוק בשיר השירים "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו", מדבר על מעמד הר סיני, מעמד שהוא כעין ברית כלולות בין עם ישראל לבין ה'.

עשרה היינו, בני עשרים-שלושים, וניסינו להימלט מארץ צפון לארץ ישראל, מקומנו הטבעי. לא ידענו מהי משמעות המושג 'חתונה', ורק בדרך אקראי קראנו למבצע הבריחה 'מבצע חתונה'. תכננו לחטוף מטוס בו נטוס לארץ, כאשר אחד מחברי הקבוצה, טייס במקצועו, יטיס אותנו. המועד המדויק לחטיפת המטוס תוכנן ליום ראשון, יום חופשי מעבודה, שהיה גם יום הבחירות לסובייט העליון. ציפינו שרמת הערנות של זרועות הביטחון תהיה נמוכה, בעקבות השבתון, ומכיון שניתן לצפות שביום כזה יהיו רוב השוטרים והחיילים שתויים. יד ההשגחה כיוונה את התאריך ליום אחר, ל"א בסיון תש"ל, שחל בתוך השבוע של חג מתן תורה, חג השבועות.

ראוי היה שבני ישראל, אשר עלה בדעתם לגאול את עם ישראל מארץ גזירה, יגנו על עצמם בזכות מתן תורה, בו הקדימו היהודים "נעשה" ל"נשמע". גם כאן דרושות היו מוכנות, היחלצות ואמונה גדולה.

בי"א בסיון יצאנו, עשרה יהודים, בדרכנו להתחבר בחיבור של 'כלולות' לעם ישראל, לארצו ולתורתו, בכוונה לנחות בתוך כמה שעות בארצנו הקדושה. המחשבה על כך החניקה את גרוני מרוב התרגשות. אולי, מי יודע?

אך לשווא.

תוך כמה שעות הייתי כבר עצור בתא צר, שוכב על מזון קש, ושואל

את עצמי האם אוכל לעמוד בניסיון שנקלעתי אליו. מאיפה יהיה לי כוח??

זכרתי את גיבורי ישראל שמסרו נפשם על מה שהאמינו בו. אבל אינני גיבור. איני רוצה להתמודד עם קשיים כאלה. אני רוצה לחיות. ושוב חזרה השאלה - איך אוכל? מכיון שלא הייתה לי תשובה, הרגשתי עטוף בדידות ואטימות בפני כל קשר לה'. לא היה לי כוח להתעלות, ורק התעוררה בי תפילה שלא מדעת: אנה ה', הושיעה נא!

והוא הושיע.

בוקר אחד קמתי כשמחשבה חדשה עולה בי: "למה אני מיואש? הכל יהיה בסדר. אינני יודע עדיין איך, אבל אני בטוח שהדברים יסתדרו. כל מה שעשינו - לא לעצמנו עשינו, ולכן אין מה לפחד!"

כך קניתי בטחון בה', ומאז ידעתי שהשאלה "האם אוכל" היא עצת היצר הרע, ויצר הרע הוא מלאך המוות. מעכשיו, ידעתי, אומר שירה חדשה: "בעזרת ה' נוכל!"

ממעמקים קראתיך ה'

חכמים ואומרים שתפילת הבוקר, מלאה ציפיות, מנחה - הבנה שהחיים לא פשוטים ותפילת מעריב - קבלת החיים כמות שהם בהודיה לה'. בסדר זה חילקתי את הסיפור על דרכי לתפילה.

1 | תפילה זכה של ילד - שחרית (נסיון ראשון)

יום חורפי וגשום בלטביה. אני, ילד בן אחת עשרה, עומד עם אחיותיי מול בנין בית המשפט. בתוך הבניין הגדול - אבא.

מדינת משטרה שופטת את אבא שלי. מאשימים אותו בהאשמת שווא: "מעילה בתפקיד". יהודים הרי תמיד אשמים...

אפור וקר. אין לנו למה לצפות. אפילו הבניין עצמו מקרין קור.

אבל איפה שהוא, בפנים, צומחת בי מחשבה.

איפה זה? בתוך הלב? בחזה? אינני מכיר את המילה 'נפש'.

גם אינני מכיר את המילה 'אמונה'. עדיין לא.

שם, בפנים, אני לוחש: "רק תעשה שאבא ישוחרר. תעשה, אני

מבקש בכל כוחי".

ממי אני מבקש? מי לימד אותי לבקש משהו שבא משם, מבפנים?
מה זה?

- תפילה. מה זה אם לא תפילה?

בלחץ, במאמץ אדיר, כשהוא מגייס את כל כולו, אומר ילד בן אחת-
עשרה: "רק תעשה!"

אז מה? מה יהיה?

לא יודע. אני רק מבקש, רק מאמין, שאם אבקש נכון, בכל הכוח,
הוא - מי שאני מבקש ממנו - יוכל לעזור. אפילו שזה בלתי אפשרי.
אני מבקש שיהיה נס, רק נס.

ואמנם הנס קרה. כעבור שנה היה אבא חופשי. אך מאוחר מיד.
המשפחה כבר נהרסה, ואמא איננה.

בכל זאת, אולי כן נענית, כי בתפילתי נפתחה לי הדרך לשמיים.

2 | מנחה - ניסיון שני

אני כבר בחור, לומד באוניברסיטה ומחפש את דרכי. ראשי ורובי בארץ ישראל, ואני עדיין במזרח. עלי לגשת למבחן בפזיקה, ואין לי כוח. למה אני צריך ללמוד באוניברסיטה בריגה, במקום לעשות את דרכי לארץ ישראל?

ואז, כאילו מעצמו, עלה בזכרוני ספר בלשון הקודש, ספר יהושע, שנשאר לי בירושה מסבי, נחמיה יוסף. הספר מונח שם, בארון, ובעיניי הוא מיוחד מאד. הוא אוצר בתוכו דברים שאינני מבין, אבל אני מרגיש, אני יודע שיש בהם סוד, ואם אקרא אותם - הם יעזרו לי. את הא"ב לימדוני הוריי כבר בילדותי.

אני מחטט בארון, מזהה את הספר ולוקח אותו בידי. אני קורא בו. אף שאינני מבין את הדברים, אני מתלהב ומתבשם מצליליהן של המילים. אני צועק בהתלהבות. אני קורא למישהו: "אנא הושיעה נא!", ואני יודע שהוא יושיע.

עוד כמה שנים עברו, ואני מוצא את עצמי שוב על פרשת דרכים -

ומחליט לברוח מן התלם של ההליכה בשגרה.

אני עוזב את העולם הזה, האפרורי, האפל. אני מתנתק. אני הולך לארץ-ישראל. איך? - איני יודע. העיקר להתחיל את הדרך אל העתיד ולעזוב את העבר.

החלטתי לעזוב את העבודה ואת הלימודים באוניברסיטה.

זאת החלטה לא הגיונית, זאת בריחה.

מאיפה לברוח ברור לי, אבל לאן?

ואז מגיע צו-גיוס לצבא הסובייטי. חושך האבדון מאיים עלי.

ובאחת עולה בי ההבנה הפשוטה: עכשיו עלי להחליט! ידעתי
זאת מזמן, אך רציתי להתעלם.

יש אמת פשוטה אחת: אני חייב לעבוד את ה'! כבר זמן רב אני
יודע זאת בתוכי, אך משתדל להתעלם מהקול הקורא בי.

עכשיו - אין מנוס. אם ברצוני להציל את עצמי - אני נשבע לך ה',
שמהיום והלאה אהיה יהודי כפי שאתה דורש ממני.

שולחים אותי מן הצבא להסתכלות פסיכיאטרית, והועדה
הרפואית גוזרת: "שפוי, אבל בעייתי. יש לפטור אותו משירות
צבאי".

ניצלתי! מעכשיו אני מתחיל לקיים את שבועתי.

אני הולך בשבת דרך ארוכה לצדה השני של העיר, לבית הכנסת,
לתפילה ארוכה הנאמרת בעגה אשכנזית. אני יושב בין מתפללים
קשישים, לא מבין, שומע ומשתעמם. אבל אני חייב לקיים את
הבטחתי, למרות שאינני יודע בכלל איך להיות יהודי.

חודשים ארוכים חולפים. המחתרת היהודית שאני שותף לה
מזמנת לנו עומס פעילות. ההחלטה שקיבלתי - נשכחת מלבי.

3 | מעריב - ניסיון שלישי

אני כבר בכלא. ניסיתי לברוח לארץ-ישראל, ונתפסתי.

אני יושב לבדי, וכל יום קוראים לי לחקירות. בהתחלה עמד מולי חוקר אכזרי, צועק, מאיים.

חששתי. אולי יגזרו עלי גזר דין מוות, אולי מאסר עולם. אבל קשה מן הפחד היא אי-הוודאות. אין שום דבר באופק. כמו נגמרו החיים. נגמר הכל.

מחליפים את החוקר. החדש הוא ממושקף, מדבר בשקט, מחיך. "מה קרה לך, יוסף? אינני מבין. אתה כמוני. הלא אתה שייך לעמנו הסובייטי. אתה מדבר כמונו, נראה כמו כל רוסי אחר. אל תדאג, אנו מבינים את מצבך. נעזור לך. רק אל תהיה כזה עקשן".

הנה, יש תקווה, אולי ירחמו עלי. אולי אשאר בחיים. אדם צריך קצת תקווה. אני רוצה לחיות. אני באמת רוצה לחיות!

לחיות? כמו גוי? כמו כלב? בלי תקווה? בלי שם?

מאין אמצא כוח להציל את עצמי מפני עצמי?

חשבתי: הרי אני באמת מבין אותו, אני מבין את השפה שלו. ובאמת, מדוע הוא אומר שאינני דומה ליהודי? אני לא נוהג כיהודי? הוי, הלוואי שלא הייתי מבין רוסי. הלוואי שהייתי חי בעולם אחר של מחשבות. משלי. לא משלהם.

איך לברוח מן הרפש הזה שהחוקר מדביק עלי?

אני - כמוהו?

התשובה ברורה לי. להיות אחר. אם אהיה יהודי לא אהיה כמוהם. להיות יהודי זה להתנהג כיהודי, ומה מייחד יהודי אם לא שמירת

מצוות? אם אשמור מצוות הוא 'בין ש'אבוד' לו, שאיני דומה לו, שאני אחר.

איך שומרים מצוות?

לכסות את הראש. ואם אין כיפה, אפילו בסמרטוט.

ומה עוד?

הנה, יש! צריך להתפלל. יהודי - מתפלל. כבר מקודם נשבעתי לה' שאתפלל, ומדוע לא התפללתי כל הזמן הזה? כי לא לימדו אותי איך מתפללים.

ברגע של צלילות הדעת נזכרתי בתפילה שהתפללתי לפני בית המשפט. כן, זאת הייתה תפילה. היא נקבעה בי מאז.

כן, צריך להתפלל. אני רוצה להתפלל. לבי מתפלל כל הזמן. רק להגיד, להשמיע, לקרוא.

קראתי על ילד קטן שלא ידע להתפלל, וזרק את עשרים ושתיים אותיות האלף-בית כלפי מעלה.

אני יודע עברית, אני יכול לכתוב את התפילה. ואני גם זוכר שהיהודים, כך קראתי, לא מתפללים תפילת בקשה לעצמם ולטובתם בלבד. תפילה שמתפלל יהודי צריכה להיות למען כלל ישראל, ואחר כך גם יתפלל קצת על עצמו.

וכך כתבתי על פתק:

אנא ה',

השקף ממעון קודשך ורחם על עמך ישראל
הוצא את עמך ישראל מגלות רוסיה
הושיעה את משפחתי, שמור נא על אבי
וגם אותי הוצא מכאן, כי קשה לי מאד.

ועוד למדתי, שכאשר דניאל הנביא לא ידע מה כיוונו של בית המקדש, הוא ניצב מול חלון פתוח וכיוון את ליבו לירושלים.

החלון בחדרי בכלא - קטן, סגור ומסורג, ואינו ניתן לפתיחה. אך לבי מכוון להר הבית, לעיר ציון, לירושלים. לבי יוצא לירושלים.

עומד בחור יהודי בתא חשוך, נשען על הקיר, ראשו מורם לשמים.

וכאילו אין זמן.

לפתע פורץ הסוהר לתוך התא: "מה אתה עושה על יד הקיר, מנסה לברוח?"

הוא מחפש בכיסים. הנה מצא את הפתק עליו רשומה התפילה. "מה זה? אה? ניקח את הפתק לתרגום".

למחרת קורא החוקר המנומס את התרגום ויוצא מכליו -

"מה, אתה דתי? אתה לא כמונו?"

ניצחתי!

אבל למעשה לא מתנו ברעב, כי היה לחם, וניתן להסתדר יפה גם כשיש לך לחם ומים בלבד. פיקוח נפש? והרי לא הייתה סכנת חיים. כך, בלחם במידה ובמשורה, יכולנו להסתדר לא רע, ובלבד שנאמין.

יתירה מזו. שמעון ידידי הכיר סוגי עשבים הניתנים לאכילה. אם פרות אוכלות אותם, גם אנשים יכולים. המחנה היה בנוי על ביצה, כדי שאסיריו לא יוכלו לחפור מנהרות הימלטות. בזכות הביצה והרטיבות הייתה צמחייה בשטח, ולמדנו לאכול ממנה - תוספי מזון וויטמינים לכל דבר ועניין. כאשר הצלחנו למצוא שיח של סרפד - ידענו בוודאות שיש לו ערך בריאותי.

פעם אחת, בזמן לקיטת העשבים מאחורי הצריף, תפס אותי קצין ביקורת וקרא לי לגשת אליו. הייתי בטוח שיחקור אותי מדוע אני נובר בעשבים. אך לא, הוא הצביע על הכיפה שלראשי ודרש ממני להסיר אותה. סירבתי.

כך, בסמיכות לפרשת הדשא 'צמחה' פרשת הכיפה.

שיעור 7.

איפה, מאין, לאן, למה.

בהפסקה

- בוריס: שרון, איפה התלמידים? בכיוון התלמידים בחוץ. יש הפסקה בוריס: מה זאת "הפסקה"? שרון: בהפסקה התלמידים לא לומדים בוריס: מה הם עושים בהפסקה? שרון: בהפסקה התלמידים משחקים החוצה לה

א'בה... הוא זכר?
א'אן... אלה האנשים?
א'אן... אנחנו?
א'אן... האלו הם הילדים?
א'מה... היא מורה?

